
Staben

SOCIALTJÄNSTFÖRVALTNINGEN

2004-09-14

HANDLÄGGARE: GUNILLA OLOFSSON

TFN: 08 – 508 25 605

Till
Kompetensfonden

Ansökan

Utbildning om barn till missbrukare, barn till psykiskt funktionshindrade och barn som lever i våldsutsatta familjer.

Bakgrund

I Sverige lever ca 10 – 15 % av andelen barn och ungdomar i familjer där någon förälder har drogproblem eller har ett psykiskt funktionshinder (Ds 1996:57. Barn idag: Socialdepartementet). I stadens drogvaneundersökning för år 2002 uppgav 11 % av eleverna i årskurs 9 att de har någon i familjen som de tycker dricker för mycket alkohol. Missbruk hos någon av föräldrarna är den vanligaste orsaken till omhändertagande av barn (Vinnerljung, 1996). Omkring 20 –30 % av de patienter som vårdas inom vuxenpsykiatri är föräldrar till underåriga barn (socialstyrelsen 1999).

Enligt den nyligen publicerade rapporten från Stockholms läns landstings samhällsmedicinska enhet om alkohol och narkotikautvecklingen i Stockholms län (Samhällsmedicin / CADP: ”Alkohol och narkotikautvecklingen i Stockholms län”: 2004:3) visar den aktuella tendensen på en ökad konsumtion av både alkohol och narkotika bland vuxna, vilket leder till ökad risk för skador relaterat till ett eventuellt missbruk. I samma rapport visas även på sambandet mellan våld och drogpåverkan. Detta innebär att också riskerna och utsattheten för barnen ökas.

Ett samstämtigt forskningsstöd finns för att barn i familjer med alkohol eller andra drogproblem eller barn till föräldrar med psykiskt funktionshinder löper betydligt större risk för att själva utveckla olika former av problem. Kriminalitet hos föräldrar är också en riskfaktor liksom förekomst av våld i familjen.

Betydelsen av att nå dessa barn tidigt med olika stödinsatser är väl dokumenterat och har visat positiva och skyddande effekter när så har skett.

Barn och unga är de grupper som ska prioriteras enligt beslut i stadens kommunfullmäktige. Enligt Stockholms stads handlingsprogram för barnkonventionen ska alla verksamheter

inom staden ha barns bästa i främsta rum vid åtgärder som rör barn (barnperspektivet) och tillförsäkra barnets skydd och omvårdnad (artikel 3 FN:s barnkonvention).

Erbjudandet av gruppverksamheter för barn till missbrukare och till föräldrar med psykiskt funktionshinder är något som prioriteras i stadens budget. Gruppverksamheterna stärker barns och ungas välfärd och bör ingå som en del i ett hälsofrämjande perspektiv för stadens barn och ungdomar.

Möjligheterna för barn och ungdomar att delta i gruppverksamheter ska finnas tillgänglig oberoende av var i staden man bor. En nyligen genomförd enkätundersökning (juni 2004) gjord av socialtjänstförvaltningen kring vilka gruppverksamheter stadens stadsdelsförvaltningar erbjuder barn och ungdomar, visar dock att det är relativt få utsatta barn och ungdomar som genom socialtjänsten deltar i olika gruppverksamheter.

Hur många familjer från Stockholm som direkt vänder sig till olika externa aktörer för hjälp är svårt att uppskatta.

Resultatet av enkätundersökningen kan sammanfattas med följande punkter:

- Mindre än hälften av stadsdelsförvaltningarna erbjuder någon form av gruppverksamhet i egen regi och som ett permanent utbud.
- Få barn och ungdomar erbjuds gruppverksamhet via socialtjänsten (i snitt 5 deltagare/stadsdel under våren, med undantag för stadsdelsförvaltningarna Skarpnäck, Hägersten och Skärholmen som uppgett att drygt 20 barn och ungdomar har deltagit per stadsdel i någon form av gruppverksamhet.
- Flera gruppverksamheter har under årens lopp startats i projektform av eldsjälar, men tvingats läggas ner, då pengar saknats för att permanenta verksamheterna.
- Stadsdelsförvaltningarna har svårt att upprätthålla kontinuitet i egna gruppverksamheter. Verksamheterna blir för sårbara, då resurser saknas till att långsiktigt arbeta med rekrytering och motivation av presumtiva gruppdeltagare.
- Samtliga stadsdelsförvaltningar tror att ett utvecklat samarbetet både med andra stadsdelsförvaltningar och med externa aktörer skulle gynna målgrupperna.
- En samordning av befintliga gruppverksamheter efterfrågas, även om närhetsprincipen är viktig i sammanhanget.
- Förstärkt samarbete mellan olika verksamhetsinriktningar som vänder sig till barn och ungdomar förordas. Familjecentraler tas upp som exempel på bra samarbetsform mellan olika huvudmän och verksamhetsgrenar för mindre barn.
- Stadsdelsförvaltningarna önskar mer utbyte och samarbete med externa aktörer för att på så sätt utveckla kunskap och erfarenhet.
- Utbildningsinsatser riktade till personal inom förskolan och skolan framhålls som viktiga för att fler utsatta barn och ungdomar ska upptäckas och erbjudas stöd, liksom utbildningar riktade till utredande socialsekreterare.
- 11 stadsdelsförvaltningar vill starta gruppverksamhet för barn till missbrukare eller barn till psykiskt sjuka, alternativt utveckla befintlig verksamhet, men då tillsammans med någon annan stadsdelsförvaltning eller extern aktör. Några stadsdelsförvaltningar uppger att de hellre köper platser av externa aktörer vid behov.

Utbildning i att ”upptäcka”

Ett av syftena vid fördelning av medel från stadens kompetensfond inom området Individ- och familjeomsorgen (IoF) är att öka det professionella förhållningssättet. Inom området IoF ska barn och unga prioriteras och insatser som ökar barnperspektivet betonas.

Kunskapen och förståelsen behöver ökas, för att hjälp ska erbjudas i ett tidigt skede för barn till missbrukare, barn till psykiskt funktionshindrade och barn som lever i våldsutsatta familjer och därmed förhindra att barnen utvecklar omfattande egna problem.

Syfte

Utbildningens huvudsyfte förslås vara att öka kunskapen om utsatta barn och ungdomars levnadsvillkor och hur dessa villkor kan förbättras. Fokus bör ligga på barns utsatthet orsakat av föräldrars drogmissbruk, psykiska funktionshinder eller våldsproblematik. Utbildningen kan dessutom vara ett led i uppbyggandet av lokala nätverk med nyckelpersoner från olika verksamheter inom stadsdelarna och med externa samarbetspartners.

Utbildningen föreslås bestå av två delar:

- Del 1: Utbildning till personal inom socialtjänstens barn- och ungdomsenheter, skola och fritidsverksamhet som inom sina verksamheter möter barn och unga samt deras föräldrar.
Omfattning: både steg ett och två (se nedan).
- Del 2: Utbildning i barnperspektiv riktat till personal inom socialpsykiatri och allmänpsykiatri samt missbrukarvården och beroendevården.
Omfattning: föreläsning kring teman enligt steg ett (se nedan).

Struktur/innehåll

Arbetet med att nå fler utsatta barn och ungdomar i ett tidigt skede och erbjuda stödinsatser kan ses i flera steg.

1. Det *första steget* är att sprida kunskap om *hur* dessa barn och ungdomar kan ”upptäckas”. En gemensamma utbildning som vänder sig till personal inom olika barn- och ungdomsverksamheter kring nedanstående moment:
 - Vilka konsekvenser får det för barn och ungdomars livsvillkor när deras föräldrar har problem i form av missbruk, psykiskt funktionshinder eller våldsproblematik. Exempel på olika sätt att förhålla sig till föräldrarnas problem. Hur kan ett barn signalera i skolan, på fritiden eller i kontakten med socialtjänsten?
 - Vilka faktorer finns som kan skydda dessa barnen. Betydelsen av ett socialt nätverk med andra vuxna och speciella stödgruppsverksamheter för barn/ungdomar etcetera.
 - Vad kan/bör socialtjänsten/ skolan/ fritidsverksamheten eller annan inblandad part göra?

- Samarbete mellan olika verksamhetsgrenar som möter barn och ungdomar är i detta arbete av stor betydelse. Hur kan detta samarbete se ut?
2. När man väl ser dessa barn och ungdomar är *andra steget* att erbjuda *olika former av stödinsatser*.
- Det är viktigt att dessa barn och ungdomar ges både skydd och enskilt stöd. Erfarenheter har visat att det bland annat är viktigt att erbjuda möjlighet att träffa andra barn och ungdomar med liknande problemsituation och att få tillgång till kunskap om sitt speciella livssammanhang.
- Vad är viktigt att tänka på vid erbjudandet av stödinsatser?
 - Motivation – hur möjliggöra att barnet kan ta emot hjälpen? Krisreaktioner? Förnekelse? Skam/skuld?
 - Skydd – vad behövs för att trygga upp barnets situation akut och på längre sikt?
 - Hjälptillgång till föräldrarna?
 - Eventuella resurser i det sociala nätverket?
 - Vilka verksamheter finns inom stadsdelen? Vad behöver utvecklas?
 - Vilka externa aktörer finns att tillgå?

Målgrupper

Del 1:

Utbildningen bör vända sig brett och omfatta olika verksamhetsgrenar inom stadsdelsförvaltningarna som inom sina speciella verksamheter möter barn och unga. Inom stadens ansvarsområden är, förutom socialtjänsten, förskolan och skolan viktiga sammanhang, liksom barns och ungdomars fritidsverksamhet.

Antalet berörd personal är ytterst svårt att uppskatta. Inom socialtjänsten bör den primära målgruppen vara utredande socialsekreterare, vilket utgör cirka 300 personer. Beräkning av antalet personal från skolan (grundskolan) är mer komplicerad att göra. En begränsning bör göras till kommunalt drivna grundskolor, men någon inventering av antalet grundskolor inom staden har dock inte gjorts. Lärargruppen är viktig att nå åtminstone när det gäller de yngre skolbarnen i låg- och mellanstadiet. Inom högstadiet kan möjligen elevvårdens personal vara en viktigare målgrupp. Stadsdelsnämndernas fritidsverksamheter är också viktiga att nå. Någon beräkning av antalet berörd personal inom denna sektor har inte gjorts. I snitt finns det ca 2 fältförlagda socialsekreterare per stadsdelsförvaltning, men sedan tillkommer fritidsledare inom olika öppna verksamheter. Förslaget är att begränsa antalet genom att ange en schablonnivå, där skol- och fritidsansvariga själva får utse personal till den förslagna utbildningssatsningen.

Del 2:

Verksamheter som möter vuxna med ovanstående problematik bör även nås med utbildningsinsatser. De möter vuxna med problem i form av missbruk, psykiskt funktionshinder eller våldsproblematik, men de möter också föräldrar till dessa utsatta barn. Barnperspektivet måste uppmärksammas även inom dessa verksamheter så att barnens behov kan tillgodoses.

Hur många som bör omfattas av förslagna utbildningssatsning är svårt att i dagsläget uppskatta. Inom området socialpsykiatri omfattar en redan påbörjad planerad gemensam ut-

bildning med allmänpsykiatri cirka 1 100 individer från båda huvudmännen. Inom missbrukarvården uppskattas antalet berörd personal vid stadsdelsförvaltningarna till cirka 300, inklusive personal från beroendevården vid gemensamma mottagningar.

Genomförande

Utbildningen bör kopplas till övriga insatser som avser att förstärka barnperspektivet inom kompetensfondens kompetensutvecklingsstrategi för Individ- och familjeomsorgen.

Del 1:

Under hösten kommer ett kompetensfundsprojekt att startas kring genomförandet av BUS - policyn (BUS= barn och ungdomar med behov av särskilt stöd från såväl kommunen och landstinget). Projektet syftar bland annat till att öka kunskapen om målgrupperna för BUS och få till system för fungerande samverkan inom staden och med landstingets olika specialistverksamheter. Projektet kring genomförandet av BUS- policyn drivs av Kista stadsdelsförvaltning med medel från kompetensfonden och en projektledare har anställts för att utforma utbildningen. Projektet kommer att starta med ett försöksprojekt i en region i staden för att utveckla en modell som sedan ska genomföras i hela staden.

Utbildningsdel 1 föreslås samordnas med och komplettera ”BUS- projektet”. Personalgrupperna som man vill nå med utbildningsinsatserna sammanfaller till stor del. De barn och ungdomar som BUS- policyn omfattar, kan delvis innefatta målgrupperna för nämnda utbildningsdel.

Del 2:

Inom kompetensfonden pågår också ett projekt som riktar sig till personal inom stadens socialpsykiatri och landstingets allmänpsykiatri. Projektet drivs av kompetensfonden och en projektledare är anställd för att utforma utbildningen.

Utbildning kring barnperspektiv inom detta område föreslås samordnas med och komplettera denna utbildningsinsatsning.

Utbildning kring barnperspektiv bör också ges till personal inom stadens missbrukarvård. Något projekt inom missbrukarvården finns dock för närvarande inte som naturligt knyter an till dessa frågor. Eventuellt kan samordning ske med det utbildningsprojekt som ska genomföras av kompetensfonden under våren 2005 och som riktar sig till personal som arbetar med s.k. dubbeldiagnoser. I annat fall får separata föreläsningar anordnas.

Inom området finns flera externa aktörer som både erbjuder gruppverksamheter för barn/ungdomar och bedriver utbildning för gruppleddare:

Hela Människan i samarbete med Fryshuset (barn till missbrukare)

Vändpunkten vid Ersta diakonistillskapp (barn till missbrukare)

Stiftelsen Barn- och Ungdomsforum (bl.a. barn till missbrukare)

Källan/ Riks-IFS (barn till psykiskt funktionshindrade)

Bågen/BuP (barn i våldsutsatta familjer)

Rädda barnen/Ersta-Sköndal (”Trappan-modellen”/barn i våldsutsatta familjer)

Bryggan (barn till kriminella)

Aktörer har mångårig erfarenhet och värdefulla kunskaper inom områdena.

Förvaltningen har varit i kontakt med flertalet av ovanstående aktörer och samtliga av de kontaktade aktörerna har uttryckt en vilja att medverka i utformning och genomförandet av föreslagna utbildningsinsatser.

Organisation

För att genomföra ovanstående förslag till utbildningssatsning krävs att stadsdelsförvaltningarna involveras i planerandet. Ansvaret för hjälp till utsatta barn och ungdomar ligger på stadsdelsnämnderna. Någon tid till att förankra förslaget har dock inte funnits, varför förvaltningen vill återkomma efter diskussion med stadsdelsförvaltningarna.

För att möjliggöra ovanstående utbildningssatsning föreslår förvaltningen också att utbildningssatsningen startar som ett delprojekt vid några stadsdelsförvaltningar, för att utveckla en modell för hur satsningen sedan kan genomföras inom hela staden.

En projektledare behöver rekryteras för att samordna och planera utbildningsförslaget.

Beräknade preliminära kostnader

Förvaltningen har ingen klar uppfattning om hur omfattande kostnaderna kan bli för den föreslagna utbildningssatsningen. Nedan redovisas dock en uppskattning av kostnaderna för delar av ett eventuellt pilotprojekt. De externa aktörer som omnämnts har alla vid en preliminär kontakt visat intresse för att delta. Några konkreta diskussioner har dock inte förts kring omfattning och ersättning etcetera. De preliminära kostnaderna för pilotprojektet har utgjort utgångspunkten för de prognostiserade kostnaderna för hela utbildningsprojektet.

	<u>Pilotprojekt</u>	<u>Totalkostnad</u>
½-tidsanställd projektledare	300 000	300 000
Administrativa kostnader	50 000	50 000

Del 1:

Köps av externa aktörer:

Hela människan/Fryshuset:

• Utbildning av personal i ”Vara Vettig Vuxen”
1 kurs med 25 deltagare:	100 000	900 000 (9 kurser)
• Utbildning för skolpersonal (10 skolor)	200 000	1 200 000 (6 omg.)
• Gruppleदारutbildning – Linus
15 gruppledare
8 dgr x 15 deltagare	200 000	1 200 000 (6 kurser)

Ersta-Sköndal/Rädda barnen:
Utbildning i ”trappan-modellen”
(ind. krissamtal till våldsutsatta
barn) 8 dgr x 25 deltagare: 250 000 250 000 (1 kurs)

Del 2:

Köps av externa aktörer:

Ersta Vändpunkten:

- Föreläsning om barn till
missbrukare å: 10 000 60 000 (6 tillf.)

Källan:

- Föreläsning om barn till psykiskt
funktionshindrade å: 10 000 60 000 (6 tillf.)

Summa: 4 020 000 kr

Ansökningen avser kostnader som omfattar utbildning till samtliga stadsdelsförvaltningar. Utgående från ovanstående högst preliminära beräkningar kommer totalkostnaderna att uppgå till ca 4 050 000 kr.